

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בשיחות, בנגלה ובחסידות

ואתחנן – שבת נחמו
גליון מט (שנא)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושש לבריאה

ב"ה עש"ק פרשת ואתחנן שבת נהמו ה'תשמ"ו

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ירושלים נק' קרי' ד
הקב"ה מנחם את ישראל ד
המלחמה בעמלק היתה באופן טבעי ה

ש י ח ו ת

גובה השמים וקומת אדה"ר ה
ושמרתם ועשיתם - חכמה ובינה ח
למה במשנה אין סדר דסו"מ ואח"כ ועש"ט? ט

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

בפרשתינו בענין עדות חוקים ומשפטים ט
בפירש"י (ג.כד) ד"ה אתה החלות י
בפירש"י (ג.כד) ד"ה אשר מי אל י
בפירש"י (ג.כה) ד"ה אעברה נא יא
בפירש"י (ג.כח) ד"ה כי הוא יעבור יב
בפירש"י הנ"ל יג
בפסוק (ד.ו) ושמרתם ועשיתם יג
בפירש"י (ד.ח) ד"ה חוקים ומשפטים צדיקים יג
בפירש"י (ד.יב) ד"ה כאשר צוך יד
בפירש"י (ד.כא) ד"ה התאנף יד
בפירש"י (ד.לד) ד"ה במסת יד
בפירש"י הנ"ל טו
בפסוק (ד.לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וגו' ... יז
בפירש"י (ד.לח) ד"ה ממך מפניך יז
בפירש"י הנ"ל יח
בפירש"י (ד.ד) ד"ה פנים בפנים יט
בפירש"י (ו.ה) ד"ה ובכל מאדך יט
בפירש"י הנ"ל יט
בפירש"י (ו.ז) ד"ה ודברת במ כב
בפסוק (ו.יד) לא תלכון אחרי אלהים אחרים וגו' כב
בפירש"י (א.א) ד"ה אלה הדברים (גליון) כב
רשימת ביאורי כ"ק אד"ש בפירש"י פ' עקב כג

ש ו נ ו ת

כד איפא נדפס ד"ה פזר נתן
 כה הצ"צ מבקש מר"ה שידפיסו דא"ח של אדהאמ"צ
 כה לא כאברהם שיצא ממנו
 כה פיתוח חותם בליטה (גליון)
 כה לק"ת ח"ה
 כו פ' נשא
 כו כשרש"י אומר פשש"מ - בשם הבעש"ט
 כו בענין דבט"ו באב נשלמה גזירת מ' שנה
 כח הוספות להערות וציונים לסה"מ אתהלך לאזניא
 כח תיקוני טעויות בסה"מ תר"ס ובסה"מ תרס"ח ובמאמרי אדה"ז -
 כח נביאים

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקוטי שיחות דברים ש.ז. מבואר איך שקרי'ה הוא מקום של אחדות ראה שם באריכות.

להעיר שירושלים נקרא בכמה מקומות בשם קרי'ה כמו בתהלים (מח, ג) קרית מלך רב, בישעי'ה (א.כא) איכה היתה לזונה קרי'ה נאמנה ועד"ז שם א, כו.

ומבואר בכמה מקומות בחסידות ובשיחות ע"פ הירושלמי חגיגה פ"ג ה"ו שהיא עושה כל ישראל לחברים, ר"ל שירושלים מביא אחדות בבני ישראל כמו שכתוב בתהלים (קכב, ג) "ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו".

הרב שלמה הכהן טוויל
אברך מהכולל
- ברוקלין נ.י. -

ב. בלקו"ש חכ"ג שיחת "מטו"מ-מנ"א" ע' 215 ואילך מבאר שהפירוש "מנחם אב" הוא שישראל הבנים של מקום מנחמים האב אבינו שבשמים, (ולא שה"אב" מנחם את בניו) כביכול. ומביא ע"ז ראי' מהא דלא נקרא "אב מנחם", שאז הי' פירושו שה"אב" (אבינו שבשמים) מנחם ישראל, ומהא שהשם הוא "מנחם אב", הפירוש הוא שה"אב" הוא ה"מתנחם". והוא ע"ד הלשון "מנחם ציון" (בברכת נחם), שפירושו ש"ציון" מתנחמת (הקב"ה מנחם ציון). והנחמה הוא בהמשך למרז"ל, שהקב"ה אומר "מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם",

ויש להעיר ממכתב כ"ק אד"ש - נדפס בלקו"ש ח"ט ע' 439 שכותב: ובעמדנו בחדש מנחם אב שכשמו כן הוא, אשר אבינו שבשמים מנחם את כאו"כ מבניו, בני בכורי ישראל ובנים אתם לה' אלקיכם, תמורת אותם הענינים שקרו במשך ימים ושבועות אלו, יהי רצון שיראה כל זה גם לעיני בשר ובטוב הנראה והנגלה, בנין תחת חורבן ובאופן דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה תמורת בין המצרים, בעגלא דידן על ידי משיח צדקנו.

* * *

(ב) בלקו"ש ח"ט ע' 9 בסופו כותב: דער כיבוש פון ארץ ישראל, ווי ער איז געווען (בפועל) דורך יהושע'ן, איז געווען דורך א מלחמה באופן טבעי, משא"כ ווען דער כיבוש וואלט געווען דורך משה'ן, וואלט עס געווען למעלה מהטבע, ווי יסכים שבהם איז געווען

דורך יהושע - איז געווען - בחר לנו דורך "אנשי משה", איז כאטש מען האט טאקע געדארפט נוצן א שווערד, ווי עס שטייט "ויחלוש גו' לפי חרב", איז דאס געווען בלויז א קצת הכנה בדרך הטבע, אבער די מלחמה גופא האט זיך געפירט למעלה מהטבע דורך "כאשר ירים משה ידיו" און נאכמער "לבטל כשפים". ע"כ בנוגע לעניינינו.

ויש להעיר מהמבואר בארוכה בלקו"ש חכ"א ע' 91 ואילך שהסיבה שמה לא הלך בהמלחמה לא הי' ענין של רשלנות או עצלות ח"ו, אלא משום שלא הי' מתאים לבן שמונים שנה להיות יוצא צבא. ואע"פ שכל המלחמות היו באופן נסי וכו', אעפ"כ הי' מלחמה זו (של עמלק) שונה מכל המלחמות, כיון שבמלחמה זו לא הי' ניכר הנסים שבו, אלא הי' באופן טבעי. וז"ל: די הנהגה פון דעם אויבערשטן מיט אידן ביז צו דער מלחמה מיט עמלק איז געווען ניט ע"פ טבע, נאר באופן נסי - אנהויבנדיק פון די אותות ומופתים במצרים, יציאת מצרים און קריעת ים סוף שלאח"ז, און דערנאך די ירידת המן והשלו, וואס זיינען געקומען באופן נסי מן השמים און האבן געשפייזט אלע אידן. קומעדיק אבער אין רפידים, וואו אידן האבן געזאגט "היש ה' בקרבנו אם אין", איז דער אויבערשטנס הנהגה מיט אידן ניט געווען אינעם אופן פון נסים גלויים, נאר, ווי רש"י זאגט בתחלת פרשת עמלק, אז "סמך פרשה זו למקרא זה לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים היש ה' בקרבנו כו' חייכם שהכלב בא כו'", און ווי דער לשון אין משל וואס רש"י פירט אויס "השליכו מעליו כו'". ד.ה. די סיבה פון מלחמת עמלק איז געווען דער הסבר פנים פון דער אויבערשטן.

און וויבאלד אז אידן זיינען דעמאלט געווען אין א מצב (ניט ווי פריער נאר -) פון הסתר פנים און היפך הנהגה נסית, דעריבער האט זיך געפאדערט, אז בהתאם לזה דארף אויך די מלחמה געפירט ווערן אין א סדר פון א מלחמה טבעית אז בא די יוצאי צבא זאל זיין בחר, ובפרט די עומדים בראשו הצבא, כולל אויך זיין אין דעם גיל הגבורה, מבן עשרים עד בן ששים. ע"כ. וממשיך לבאר שם באריכות איך שמה התייחס למלחמה זו באופן טבעי.

ובאתי רק להעיר, (ובטבע גופא יש לחלק וכו').

* * *

ש ל ח ו ת

(ג) בקשר להפסוק בפרשתינו (ד.לב) "כי שאל נא לימים

ראשונים גו' למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים עד קצה השמים" - בפירש"י שם "מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה" - כבר דיבר כ"ק אד"ש באריכות בקשר לפסוק זה אודות "גובה השמים" בש"פ נצבים (מה) וש"פ בראשית (ש.ז.). ובזכרוני מאז שנשאר אצלי אחרי השיחות כו"כ ענינים בלתי מובנים וכו', ולכן כדאי ונכון לעורר ע"ז בפ' זו בקשר ובהמשך לההצעה וכו' שהמעיינים יעוררו על השאלות לבדם. וע"פ מה ששמענו כו"כ פעמים (ובפרט בזמנים האחרונים) מכ"ק אד"ש בקשר לכו"כ פירושו רש"י שחיכה כו"כ שנים שיעוררו עליהם וכו', ושאינן הכוונה שיקנו ההנחות און אינבינדען און לייגען אויפן פאליצע וכו', אלא שהכוונה הוא שאם נשאר דברים בלתי מובנים שיעוררו עליהם. ולכן אעתיק כאן בקיצור מה שדובר אז בהתוועדויות דש"פ נצבים וש"פ בראשית ואח"כ אעיר מה שלפיענ"ד טעון עוד הסבר,

(נשאלו השאלות): א) בגמרא כתוב שמן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה. וא"כ איך שיך לומר עפפש"מ שקומתו של אדה"ר הי' מהלך ת"ק שנה?

ב) ע"פ הנתבאר בש"פ נצבים שגובה השמים וכו' היינו לאו דוקא שמים ממש, אלא שכוונת רש"י * הוא מרחק מסויים, נשאלה באחד הקובצים, שכלאורה פירוש זה הוא לכאורה היפך ממ"ש רש"י באותו פי' עצמו בהמשך הדברים - שהרי רש"י ממשיך שם "והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה" - וא"כ א"א לומר שכוונת "שמים" כאן הוא רק למרחק מסויים, שהרי כוונת רש"י הוא ע"פ סימנו אותו גובה "מקצה אל קצה", וא"כ צריכים לומר שכוונת רש"י כאן הוא שמים כפשוטו.

וע"ז אמר שאדרבה באמת המרחק דמקצה אל קצה הוא הרבה יותר (פי שנים לכה"פ) אשר מארץ עד לרקיע וכו', כמובן מזה שהארץ הוא כדור שנמצא בתוך עיגול השמים וסובב לגמרי עם שמים, וא"כ א"א לומר שמזה יש הכרח שכוונת רש"י הוא שמים כפשוטו כדי להתאימו עם המשך הדברים של פירושו, שהרי אפי' אם תפרש שהכוונה היא לשמים כפשוטו, עדיין אינו מתווך איך הוא בדיוק אותו שיעור דמקצה אל קצה, שהרי מקצה אל קצה הוא כנ"ל פי שנים לכה"פ דהשיעור מהארץ עד לרקיע (וכל ההרוחה לפרש שהכוונה הוא לשמים ממש הוא רק שהשיעור קצת יותר קרוב, אבל עכ"ז הרי זה רק חצי שיעור).

ועפ"ז אמר כ"ק אד"ש צ"ל מהי כוונת רש"י כאן בכתבו "גובה השמים", שהרי א"א לפרש שהוא מרחק מסויים, וגם א"א לפרש לשמים כפשוטו (שהרי השאלה במקומה עומדת)?

זה הי' תוכן השאלות:

תוכן הביאור הי': הכוונה בפש"מ ל"שמים" הוא לא שמים ממש, אלא מקום וחלק גבוה מסויים ב"ארץ" גופא - היינו שכיון שהוא מקום קצת יתור גבוה מארץ ואדם אינו יכול להגיע לשם לכן נקרא "שמים" בפש"מ.

וע"ז כמה הוכחות: א) מצינו בפ' בראשית שכתוב "עוף השמים" ולכאורה קשה ביותר איך אפשר לקרוא "עוף" שמרחף רק במקום גבוה קצת מארץ "שמים"? ומכיון שרש"י אינו מעיר ע"ז, מוכח שרש"י עפפ"מ אינו קשה לכתחלה, כיון שהכוונה ב"עוף השמים" הוא אכן לא שמים ממש, אלא מקום גבוה יותר מן הארץ ששם מרחף העוף, וזהו הפי' ד"שמים".

ב) בפ' עקב (יא,יא) כתוב "למטר השמים תשתה מים". והרי בפועל רואים שמטר (גשמים) באים מענני השמים, שהעננים הם גבוהים מעפר האדמה, אבל אינם מהלך ת"ק שנה, אלא מרחק מסויים גובה. מה מהארץ, (ובפרט שבהמדינה שגר רש"י ישנם הרים גבוהים שמגיעים למעלה מהעננים, שכשעולים על ההרים יכולים לעמוד למעלה מהעננים ששם אינו יורד גשמים, ובו בשעה (לראות איך שמהעננים) יורדים גשמים למטה).

שמכ"ז מוכח שהכוונה לשמים הוא מרחק מסויים גבוה מן הארץ.

ועפ"ז מתורץ מ"ש רש"י "והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה", שהכוונה בזה הוא לא דוקא ממש מקצה אל קצה (שהרי זהו ודאי לא כוונת רש"י, שהרי א"כ לא יתווך וכו') אלא ממקום מסויים משמים עד מקום מסויים, כמו כשאנו אומרים מקצה הארץ עד קצה הארץ אין ההכרח כל הארץ, אלא ממקום מסויים עד מקום מסויים, וזהו כוונת רש"י כאן שגובה של אדם הראשון הי' מרחק מסויים גבוה - מן הארץ אשר היא איזשהו מרחק דמקצה אל קצה (היינו שיכול להיות הכוונה בזה בלי ימים, או בלי א"י, או רק א"י, או רק מקום פלוני וכו').

ועפ"ז יובן גם הענין דדור הפלגה שרצו לעלות לשמים, שלכאורה אי"מ איך הי' בכוונתם לעשות דבר בלתי אפשרי כלל, אלא הפי' הוא כנ"ל שרצו לעלות לשמים "מקום גבוה קצת מן הארץ איפה שיש העננים וכו'", ולעשות שם בל' רש"י "סמוכים" כדי שלא יהי' עוד פעם מבול).

ע"כ תוכן הביאור.

ולכאורה י"ל: א) כשרש"י כותב "והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה" הרי כוונתו הוא ליתן סימן מהו קומתו של אדם הראשון וכו'. משא"כ לפי הנ"ל נמצא שרש"י כותב "והוא השיעור

עצמו אשר מקצה אל קצה", וא"א לדעת מהו בדיוק "מקצה אל קצה"?

(ב) אפי' לפמ"ש ש"מקצה אל קצה" יכול להיות בלי ימים, או בלי א"י וכו'... הרי השיעור הוא סוכ"ס הרבה יותר גדול מ"מקום גבוה קצת מן הארץ"?

(ג) הפי' הפשוט בפסוק "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו" הוא להדגיש שבכל הבריאה "ימים ראשונים" שבפשטות הכוונה הוא לכל הימים שלפני"ז (שהרי רוצה להדגיש שבכל הבריאה לא הי' דבר כזה), וכן כשכותב "אשר מקצה אל קצה" רוצה להדגיש שבכל הארץ זכו' "מקצה אל קצה" לא הי' כדבר הזה, ולא רק מקום מסויים מסויים וכו' (שהרי אם הכוונה למקום מסויים אז מה מדגיש "כי שאל נא וכו'")?

(ד) בקשר למשנ"ת אודות דור ההפלגה שרצו לעלות עד העננים וכו' - הרי רש"י בעצמו כותב שם ד"א אמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול בואו ונעשה לו סמוכות" - היינו שרצו להגיע לשמים ממש?

(ה) בקשר למ"ש רש"י בבראשית (א, ח) "שא מים שם מים אש ומים שערבן זה בזה ועשה מהם שמים" שלכאורה איך אפשר להיות שאש ומים ישמשו בערבוביא? נתבאר שהכוונה הוא לא שהיו מעורבין ממש, אלא כמ"ש "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך" שקבע לזה תחומו ביום וזה תחומו בלילה" - אבל לא שלפני"ז היו מעורבין ממש שהרי מעט אור דוחה הרבה חושך, אלא הכוונה הוא שלא הי' להם זמנים קבועים. וע"ד מכת ערוב "כל המיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא שאין הכוונה שהי' אחד בתוך השני' וכו'".

וכן בנוגע לאש ומים שהפי' בזה הוא לא שערבן אחד בתוך השני, אלא שהיה נעשה ע"י שניהם ביחד... ולא כמו ברד שכתוב "בתוך הברד", וכו'...

- ואי"מ: הרי רואים בפועל שרש"י כאן אינו כותב "ערבוביא", אלא "ערבן" שבפשטות הכוונה שהי' עירוב ממש.

(ב) רש"י כותב "זה בזה", היינו אחד בתוך השני (כמו שכתוב במכת ברד "בתוך הברד")?

ועוד כמה ענינים בלתי מובנים כאן.

יצחק אחנה

- ברוקלין נ.י. -

ג. בהמשך לביאור בפירש"י בהתוועדות דש"ק פ' דברים ש.ז. אודות חכם ונבון (א, יג) - בפרשתינו כתוב ושמרתם ועשיתם (ד, ו)

ומפרש רש"י "ושמרתם - זו משנה" "ועשיתם - כמשמעו". והיינו שההפרש ביניהם הוא ששמירה קשור עם משנה לימוד התורה. ועשיתם קאי על עשי'.

ואח"כ ממשיך בכתוב כי היא [שקאי אדלעיל מינל' התורה בכלל איך שהיא בבחי' "שמירה ועשי'"] (לימוד ומעשה) חכמתכם ובינתכם וגו' והיינו שב' ענינים הנ"ל שמירה לימוד ומעשה קשורים עם חכמה ובינה.

חכמה - שייכת לשמירה (לימוד). בינה - שייכת לעשי' כמו שנתבאר בהתוועדות הנ"ל בארוכה.

וכפי שממשיך בד"ה שלאח"ז כי היא חכמתכם ובינתכם וגו' מפרש רש"י: "בזאת (שקאי על שמירה ועשי') תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים".

ובזה אפשר ליישב שאלה על הרש"י של פ' דברים (א, יג) דשם מסופר שאריוס שאל את ר' יוסי וכו' והמיוחד של ר' יוסי שהי' שייך לבינה, ולכאורה מאין לו לאריוס שהי' גוי לדעת את המיוחד של ר' יוסי?

והתשובה לזה רואים בפסוק דידן - כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, והיינו שזה דבר גלוי לעין כל, ובמיוחד שבינה קשור עם עשי' כנ"ל, שזה דבר שגוי יכול להבחין, ולכן שאל דוקא את ר' יוסי, וד"ל.

* * *

(ב) בהמשך לביאור בפרק שני דאבות דשבת פ' דברים ש.ז. - (פרק ב' משנה י') בתחילה מביא אודות החמשה תלמידים צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם, ורק לאחר מכן מבאר איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם.

וצ"ל הלא הסדר בתורה הוא סור מרע ורק אח"כ ועש"ט, ולמה במשנה הסדר שונה?

הת' שאול משה אליטוב
- תות"ל 770 -

פ ש ו ט ו של מקרא

ד. בפרשתינו מוזכר כמה פעמים אודות המצוות שנצטוו בנ"י לעשות וכידוע שהן מתחלקות לג' סוגים עדות חוקים ומשפטים אבל כשמסתכלים בפסוקים שבפרשתינו רואים כמה שינויים בין פסוק למשנהו:

(ד. א.) "שמע אל החוקים ואל המשפטים".

- (ד.ב) "לשמור את מצות ה'".
 (ד.ה) "למדתי אתכם חוקים ומשפטים".
 (ד.ו) "אשר ישמעון את כל החוקים האלה".
 (ד.ח) "אשר לו חוקים ומשפטים".
 (ד.יד) "ללמד אתכם חוקים ומשפטים".
 (ד.מ) "ושמרת את חוקיו ואת מצותיו".
 (ד.מה) "אלה העדות והחוקים והמשפטים".
 (ה.א) "שמע ישראל את החוקים ואת המשפטים".
 (ה.כח) "את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם".
 (ו.א) "וזאת המצוה החוקים והמשפטים אשר צוה ה'".
 (ו.ב) "לשמור את כל חוקותיו ומצותיו".
 (ו.יז) "שמור תשמרון את מצות ה' אלוקיכם ועדותיו וחוקיו".

- (ו.כד) "לעשות את כל החוקים האלה".
 (ו.כב) "כי נשמור את כל המצוה הזאת".
 (ז.יא) "ושמרת את המצוה והחוקים ואת המשפטים".
 וצ"ל למה אין רש"י מתעכב על כל שינויים אלה שבפסוקים ועל מה הם מדברים?

* * *

— בד"ה "אתה החלות להראות את עבדך" (ג.כד) מפרש רש"י: "פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזירה שאמרת לי ועתה הניחה לי (שמות לב, י) וכי תופס הייתי בכ אלא לפתוח פתח וכו'".

וצריך להבין:

(א) למה צריך רש"י להעתיק גם תיבות "את עבדך".

(ב) למה רש"י מצטט את הפסוק "ועתה הניחה לי" ולא הפסוק "הרף ממני ואשמידם" (דברים ט, יד) שהוא הפסוק שהובא בספרי שהוא המקור לפירושו של רש"י כאן?

* * *

(ג) בד"ה "אשר מי אל וגו'" (ג, כד) מפרש רש"י: "אינך דומה למלך בשר ודם שיש לו יועצין וסנקטדרין הממחין בידו

כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזירתך. ולפי פשוטו: אתה החלות להראות את עבדך מלחמת סיחון ועוג כדכתיב ראה החילותי תת לפניך, הראני מלחמת שלשים ואחד מלכים".

(א) לכאורה רש"י כאן רוצה להסביר שכוונת משה היתה לאמר "אתה אין מי שימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזרתך" וא"כ צ"ל למה הוצרך לכל האריכות "אינך דומה וכו' מדותיו"?

(ב) גם צריך להבין בעצם המשל שמביא למה צריך להביא ב' הדברים ד"יועצים והנקתדרין" ויכל להסתפק בהביאו רק "יועצים" ובפרט שתיבת "סנקתדרין" או "קוסטריין" (כך נדפס בדפוס ראשון) אינה חיבה רגילה בכלל ובפרט לבן חמש למקרא?

(ג) גם צ"ל מה שייך לכאן קטע "ולפי פשוטו אתה החלות להראות וכו' שלכאורה מקומו לעיל בד"ה "אתה החלות להראות את עבדך"?

(ד) גם בעצם פירוש זה צריך להבין דהרי לפי מה שכותב רש"י נראה שכוונת משה היתה שכשם שהתחיל הקב"ה להראות לו מלחמת סיחון ועוג כך ימשיך להראות לו את מלחמת ל"א מלכים ומביא רש"י ע"ז ראי' מהפסוק "ראה החילותי תת לפניך" (דברים ב, לא).

והנה צ"ל איך רש"י יכול להביא פסוק זה להגיד שהראה לו את מלחמת סיחון ועוג בשעה ש:א) פסוק זה נאמר עוד לפני מלחמת סיחון. ב) שם מדובר רק אודות סיחון ולא אודות עוג?

ה) שם בדברים (ב. לא) פירש"י בד"ה "ראה החילותי תת לפניך": "כפה שר של אמוריים שלמעלה תחת רגליו של משה והדריכו על צוארו".

ולפי זה צריך להבין איך רש"י יכול להביא ראי' לטענת משה מפסוק זה, הלא טענת משה היתה שכשם שראה את מלחמת סיחון ועוג בפועל כך רוצה לראות את מלחמת ל"א המלכים בפועל ורש"י מביא כאן ראי' מפסוק שבו מדובר שהקב"ה הראה למשה לא את המלחמה בפועל אלא כפיית שר של אמוריים "שלמעלה"?

הרב אליהו דהאן
אברך מהכולל

- ברוקלין נ.י. -

ה. עה"פ (ג, כה) ד"ה אעברה נא מפרש רש"י "אין נא אלא לשון בקשה".

וצלה"ב א) למה אין רש"י מפרש תיבת נא במקומות קודמים כמו (כי תשא לב, לב) "מחנני נא", (בהעלותך יד, יא). "אל נא", (שם יב) "אל נא", (שם יג) "אל נא", "רפא נא".

ב) למה מצטט (גם) תיבת "אעברה".

הת' משה ש. נאטיק

- תות"ל 770 -

ו. עה"פ "וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו כי הוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם וגו'".

מעתיק רש"י תיבות "כי הוא יעבור (ג.כח) ומפרש: "אם יעבור לפניהם ינחלו, ואם לאו לא ינחלו וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי והוא ישב ויכו מהם אנשי העי וגו' וכיון שנפל על פניו אמר לו: קום לך, קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה למה זה אתה נופל על פניך לא כך אמרתי למשה רבך אם הוא עובר עוברין ואם לאו אין עוברים".

השפ"ח מפרש שהכרחו של רש"י לפרש פירושו הוא מיתור לשון "הוא" כי יכל הפסוק להסתפק לכתוב תיבות "וינחיל אותם וכו'" ולכך מפרש "אם יעבור וכו'".

ולכאורה פירושו אינו מובן כי לפי פשוטו יכולים לומר שהוא יעבור לפניהם אינו יתור לשון בהפסוק כי באמת יהושע הי' צריך חיזוק לכמה דברים וביניהם "כי הוא יעבור לפני העם שהוא בעניני מלחמה וגם צריך חיזוק כי "הוא ינחיל אותם" שהם ענינים אחרים לגמרי, עניני נחלה ומה כל דיוקו של השפ"ח מל' "הוא" שכמה פעמים כתוב ל' זה ואין מתעכבים עליו? וא"כ צריך להבין מה הוא הכרחו של רש"י לפרש פירושו זה?

ב) וגם את"ל שצריכים לפירושו של רש"י, למה לא מסתפק רש"י בפירושו בתיבות "אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו" ומה שייך כאן כל ההמשך (ובאריכות) "וכן אתה מוצא כו' קם לך כתיב כו'" שלכאורה אין לזה שום שייכות כאן לפשוטו של מקרא?

ג) עוד צ"ל לשון רש"י אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו" בשעה שהד"ה הוא "כי הוא יעבור" ולא מדובר אודות נחלה ואם אמנם רש"י מדבר כאן אודות זה הי' צריך לרמז תיבות "כי הוא ינחיל אותם" שבפסוק בתיבת "וגו'?"

ובפרט שבסוף פירושו כותב רש"י "לא כן אמרתי למשה

בכך אם הוא עובר עוברים ואם לאו אין עוברין?"*

ה.א.ד.

ז. עה"פ (ג,כח) ד"ה כל הוא יעבור: "אם יעבור לפניכם ינחלו ואם לאו לא ינחלו".

ולכאורה זה קצת סותר למה שכתב לפני"ז בד"ה וחזקה ואמצהו" מבטיחו אני כל הוא יעבור והוא ינחיל.

מ.ש.נ.

ח. בפסוק (ד.ו) "ושמרתם ועשיתם כל היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון וגו'".

וצ"ל איך יכול לקשר אמירת הגויים על עם ישראל שהוא "עם חכם ונבון" עם קיום החוקים בשעה שידוע שחוקים הם דוקא מצות בלתי מובנות וכמו שפרש רש"י בבבא מקומות שעל מצוות אלה אוה"ע "מונים" "מקנטרים" ו"משיבים" את ישראל!?

ה.א.ד.

ט. עה"פ (ד,ח), ד"ה חוקים ומשפטים צדיקים, מפרש-רש"י "הגונים ומקובלים".

וצלה"ב איך שייך לומר מקובלים על חוקים.

והנה המלבי"ם אומר "אחת שאנו רואים שחלק המשפטים של התורה והתורה בכללה הם צדיקים מסתמא גם החוקים הם צדיקים הגם שאין אנו מבינים טעמם וסתריהם".

ולכאורה זה רק מתרץ על "הגונים" אבל בנוגע ל"מקובלים" השאלה במקומה עומדת!

מ.ש.נ.

י. ברש"י ד"ה כאשר צוך (ד, צב): קודם מתן תורה במרה.

ברש"י ד"ה כאשר צוך (ד, טז): אף על כיבוד אב ואם נצטוו במרה שנאמר (שמות טו, כה) שם שם לו חק ומשפט.

וצריך להבין למה לא אמר רש"י: שנאמר ... שם שם לו חק ומשפט בד"ה הראשון.

והנה רש"י בפרשת בשלח בד"ה שם שם לו (טו, כה) פירש וז"ל: במרה נתן להם מקצת פרשיות שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין, עכ"ל.

וצריך להבין למה אין רש"י מזכיר שם כיבוד אב ואם.

ועיין בלקוטי שיחות חלק טז שיחת בשלח-ג בהערה 2 וז"ל: ... נתבאר במ"א שע"פ פש"מ מדייק רש"י (בפרשתינו שם) "פרשיות של תורה (כולל - שבת) שיתעסקו בהם", ולא קיום מצות אלו, עכ"ל.

ואולי בזה יובן למה לא הזכיר רש"י שם כיבוד אב ואם.*

הרב וו. ראזעבלום
- ברוקלין נ.י. -

יא. עה"פ (ד, כא) ד"ה התאנף מפרש"י "נתמלא רוגז".

וצלה"ב הלא כבר פירשו בפרשה שלפני"ז (דברים א.לז) עה"פ גם כי התאנף ה' ד"ה "התאנף".

מ.ש.נ.

יב. בפרשתינו (ד, לד) כתיב "או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטוי" ובמוראים גדולים וגו'".

ומפרש רש"י במסת: ע"י נסיונות הודיעם גבורותיו כגון (שמות ח) התפאר עלי אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון. באתת: בסימנין להאמין שהוא שלוחו של מקום כגון (שם ד) מה זה בידך. ובמופתים: הם נפלאות שהביא עליהם מכות מופלאות.

(* ראה בכ"ז בשיחת שבת פרשת בשלח, ושבת פרשת משפטים, ושבת פרשת ואתחנן תשכ"ח. המערכת)

והנה ב' עקב (ז.יט) מובא כתוב דומה לזה אבל בכמה שינויים בין בהכתוב ובין בפירש"י שם וזה לשון הכתוב "המסת הגדלת אשר ראו עיניך והאתת והמפתים והיד החזקה והזרע הנטוי וגו'".

ומפרש רש"י: המסת: נסיונות. והאותות: כגון (שמות ד.) ויהי לנחש (שם) והיו לדם ביבשת. והמפתים: המכות המופלאות. והיד החזקה: זה הדבר. והזרע הנטוי: זו החרב של מכת בכורות.

וצ"ל טעמי השינויים בב' מקומות אלו:

(א) ב' ואתחנן מזכיר הכתוב "ובמלחמה" וכפירש"י שם "בים שנאמר כי ה' נלחם להם" ובפ' עקב לא הוזכר "מלחמה".

(ב) ב' ואתחנן מזכיר הכתוב "ובמוראים גדולים" משא"כ בפ' עקב.

ובפירש"י: (א) "מסת" בפ' עקב מפרש שהם "נסיונות" ולכאורה כבר יודעים זה מפ' ואתחנן.

(ב) "אתת" בפ' ואתחנן מביא רש"י התחלת הכתוב בשמות ד.ג. "מה זה בידך" משא"כ בפ' עקב מביא רש"י סיום הכתוב "ויהי לנחש" וגם משמות ד.ט. "והיו לדם ביבשת".

(ג) בפ' ואתחנן רש"י כולל כל המכות ב"מופתים" וכותב סתם דהביא עליהם מכות מופלאות. משא"כ בפ' עקב מחלק מכת דבר ומכת בכורות משאר המכות ומפרש דהיד החזקה זה הדבר "והזרע הנטוי" זו החרב של מכת בכורות.

(ד) בפ' ואתחנן אינו מפרש רש"י דביד חזקה ובזרוע נטוי קאי על מכת דבר ומכת בכורות - ובאמת בפעמים האחרים - בפ' שמות - כשנכתב ביד חזקה ובזרוע נטוי ג"כ לא מפרש רש"י דקאי על מכת דבר ומכת בכורות.

ובגוף הענין הטעם שמחולק דבר ומכת בכורות משאר המכות עיין בשפתי חכמים בפ' עקב שם.*

הת' מנחם מענדל סופרין
- תות"ל 770 -

ג.י. ראיתי השאלות שנמסרו לקובץ ע"י הת' מ"מ סופרין בנוגע לשינויים בפסוקים ובפירושי רש"י מו פרשת ואתחנן לפרשת עקב.

(*) ראה הערה הבאה. המערכת

הראשון שבפרשת ואתחנן (ד, לד) והשני בפרשת עקב (ז, יט).

בדומה לזה שאלתי לפני שנתיים והודפס אז בהקובץ של פרשת עקב - כ"ף אב ה'תשד"מ, (גליון נ (רמט) סי' ד').

ואעתיק כאן ממה שכתבתי בגליון הנ"ל על תמי' בולטת, (ונכלל אצל שואל הנ"ל בשאלת ג' וד') למה רש"י מפרש בפרשת עקב על "היד החזקה" "זה הדבר", ועל "הזרוע הנטויה" מפרש "זו החרב של מכות בכורות" ואינו מפרשם בפרשתינו (ד, לד),

וכן בכל המקומות בפרשיות הקודמות איפה שהוזכרו בשייכות ליציאת מצרים, אין רש"י מפרשם!?

ועמדתי בגליון הנ"ל על שינוי בולט בפרשת עקב בקשר לביטוי הנ"ל, לבין כל שאר המקומות איפה שהוזכרו. והיינו שבפרשת עקב נכתבו ב'הא הידיעה "והיד החזקה" "והזרוע הנטויה" משא"כ בכל שאר המקומות. כנראה שבשאר המקומות אינם דורשים ביאור לבן חמש למקרא, שמוכן בפשטות שהם מורים על הפלגה בכללות אופן היציאה ממצרים וכתובים ב'ב, ביד - חזקה, בזרוע נטויה, ולא בהא הידיעה כבפרשת עקב.

אבל אין בית מדרש בלא חידוש, ויש להוסיף כאן כמה פרטים בענין זה, ובנוגע למה ששואל הת' הנ"ל בקובץ הנוכחי.

(א) מלבד טעם הנ"ל לפי' רש"י בפרשת עקב דוקא, ולא במקום אחר (איפה שהוזכרו בקשר ליציאת מצרים) על "יד החזקה" ועל "זרוע הנטויה",

יש להעיר עוד, שאין רש"י יכול לפרש אותו הפי' בפרשתינו מטעם פשוט. שבפרשתינו מזכיר הכתוב "ובמלחמה" לפני המילים "וביד חזקה, ובזרוע נטויה" שרש"י מפרשו "בים" ... וממילא מובן מה שכולל רש"י כל המכות בתיבת "ובמופתים" שבא בפסוק לפני תיבת "ובמלחמה". ופשוט שאינו ענין שהכתוב יזכיר ענין של מכות וכו' אחרי "ובמלחמה" שפירושו "בים"....".

(ב) שאלה הב' של שואל הנ"ל, שבפרשת ואתחנן מזכיר הכתוב ו"במוראים גדולים" משא"כ בפרשת עקב. כשמעינינים בהפרש שבין המשך הכתובים שבפרשתינו להמשך הכתובים שבפרשת עקב, בולט שינוי עיקרי ויסודי.

בפרשתינו ההדגשה איך שזכו בני ישראל לראות ענינים גדולים שלא ראו שאר האומות. אבל לא בקשר שיתבוננו עי"ז שאין לירא מהעמים שצריכים ישראל ללחום עמם, וכפי לשון הכתוב שבפרשת עקב "כי תאמר בלבבך ... איכה אוכל להורישם". ובפרשתינו הכתוב מקדים, לפני הפרטים של האותות וכו', "הנהי' כדבר הגדול

הזה ... השמע עם ... או הנסה אלוקים .. לקחת לו גוי מקרב גוי" ואחרי, ובהמשך לכל הקדמה הזאת באים הפרטים של האותות והמופתים וכו' ואחריהם ממשיך הכתוב "אתה הראת לדעת וגו'" ובשביל זה בא הביטוי "ובמוראים גדולים" בצירוף להפרטים שבפסוק לד, שפירושו מראות גדולות (ראה ת"א). וכפי שממשיך בפסוק שלאחריו "אתה הראת לדעת" ... משא"כ בפרשת עקב אינו ענין לשם. שלמרות שהפרטים דהאותות דומים לאלו שנפרט בפסוק לד הנ"ל שבפרשתינו, אבל שם באים בשביל כוונה אחרת לגמרי.

ברור לכל מעיין בפשטות הכתובים, שההדגשה הוא, לא "לירא מן 'רבים הגוים האלה' שצריכים להורישם. שכמו ש"עשה לפרעה ולכל מצרים" כן יעשה ה' אלוקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם".

ג) ועפ"י הנ"ל נוכל להבין בפשטות, הביאור לשאלה הא' של שואל הנ"ל, על השינוי מפרשת ואתחנן לפרשת עקב. שבפרשת עקב הושמט בכתוב תיבת "ובמלחמה" שפירושו "בים" (וכפירוש רש"י בפרשתינו) שבקשר להעמים שצריכים ישראל ל"הורישם" אין לדבר על ים, שהרי אין שם ים!

משא"כ כשהמדובר בפרשתינו בקשר להתבוננות בענינים הגדולים שהראה ה' לישראל מה שלא הראה לשום אומה ולשון, הרי מובן וגם פשוט, שענין ו"במלחמה" שפירושו "בים" כנ"ל, תופס מקום הכי עיקרי בין הפרטים של האותות ... ובצירוף ל"החזונין רבובין" (לשון התרגום אונקלוס).

יוסף וולדמאן
- ברוקלין נ.י. -

ד. בפסוק (ד.לו) "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וגו'" צ"ל למה אין רש"י מפרש את התיבה "ליסרך" שלכאורה אינו מובן פירושה כאן וכל המפרשים האחרים מתעכבים עלי'?

ה.א.ד.

טו. בפרשתינו עה"פ (ד,לח) "להוריש גוים גדולים ועצומים מפניך" מפרש רש"י "סרסו ודרשהו להוריש מפניך גוים גדולים ועצומים ממך".

וצריך להבין:

בכל המקומות ברש"י שמפרש סרסו ודרשהו, הגם שרש"י מפרש את זה, עכ"פ למה הפסוק לא כותב א"ז באופן ישר, ולמה צריך לכתוב באופן שונה ורש"י צריך לפרש סרסו?*

הת' שאול משה אליטוב
- תות"ל 770 -

טז. ברש"י ד"ה ממך מפניך (ד,לח): סרסו ודרשהו להוריש מפניך גוים גדולים ועצומים ממך, עכ"ל.

והנה בפרשת עקב נאמר (ט,א): ... לרשת גוים גדולים ועצומים ממך וגו', (כמו הלשון שבפרשתינו: להוריש גוים גדולים ועצומים ממך וגו').

ושם מפרש רש"י: אתה עצום והם עצומים ממך.

וצריך להבין למה לא פירש רש"י זה בפרשתינו.

ונוסף לזה צריך להבין (אלא באמת שאלה זו שיך יותר בפרשת עקב, אבל היות שמדברים באותו ענין אכתוב את השאלה כאן):

בפרשת עקב גופא כתיב עוד פעם בפסוק (יא,כג): ... וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם.

ורש"י מפרש שם עוד פעם וז"ל: אתם גבורים והם גבורים מכם שאם לא שישאל גבורים מה השבח שהוא שמשבח את האמורים לומר ועצומים מכם אלא אתם גבורים משאר העובדי כוכבים והם גבורים מכם, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) למה לא פירש רש"י כל זה בפרשתינו.

(ב) למה לא פירש רש"י זה בפעם הראשונה שנזכר זה בפרשת עקב (ט,א). ששם פירש רק בקיצור.

(ג) למה בפעם הראשונה (ט,א) אומר: אתה עצום והם עצומים ממך, כלשון הכתוב,

ובפעם שני' (יא, כג) אומר: אתם גבורים והם גבורים מכם.

(ד) למה חוזר רש"י בסוף דבריו עוד פעם: אלא אתם גבורים וכו'.

(ה) למה חזר הכתוב עוד פעם על ענין זה.

ה.ו.ר.

יז. בד"ה "פנים בפנים" (ה.ד) (להעיר שבדפוס שעוועל (וכן הוא גם בכמה מפרשי רש"י) הד"ה הוא "לא את אבותינו בלבד כרת ה' וגו' כי אתנו פנים בפנים" (ה.ג-ד)). מפרש רש"י: "א"ר ברכי", כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר כז"ך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח הרי המוכר עצמו מדבר עמכם" (להעיר שכ"ה בדפוסים שלנו, אבל בדפוס שעוועל וכך הגירסא במשכיל לדוד: "הרי הלוקח").

(א) צ"ל מה קשה בפשט"מ שצריך רש"י לפדש פירושו?

(ב) ואת"ל שאמנם רש"י צריך להתעכב על תיבות "פנים בפנים" מה צריך לכל האריכות שפבירושו ויכל להסתפק בכותבו בקיצור "אל תאמרו מטעה אני אתכם כי ה' דיבר עמכם בעצמו"? וא"כ למה צריך רש"י להביא משל מסרסור ומוכר ולוקח?

(ג) גם צ"ל בפנימיות הענינים למה מדמה ענין "פנים בפנים" דוקא לענין "מקח וממכר"?

(ד) ומה מוסיף לתלמיד הנמולח ציטוט שם בעל המאמר "א"ר ברכי"?*

ה.א.ד.

יח. ברש"י ד"ה ובכל מאדך (ו,ה): ד"א בכל מאדך בכל מדה ומדה שמודד לך בין במדה טובה בין במדה פורענות וכן בדוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגו' צרה ויגון אמצא וגו', עכ"ל.

והנה לכאורה הפירוש הפשוט של "בכל מדה ומדה שמודד לך... בין במדה פורענות" הוא שיקבל גם ענין של פורענות ח"ו, בשמחה.

(*) עד"ז כתב א' התלמידים. המערכת

ולפי זה צריך להבין מהו הראי שרש"י מביא מהפסוק
צרה ויגון אמצא וגו',

הלא בהמשך לזה כתיב שם בתהלים (קטז, ד): ובשם ה'
אקרא אנא ה' מלטה נפשי.

והיינו, שהפירוש הפשוט שם בתהלים הוא, שכאשר הוא
בצרה ויגון הוא קורא ומבקש מה' שיצילהו מצרתו,

אבל לכאורה אין משם ראי' שהוא מקבל צרתו בשמחה.

והנה בספרי מביא מתהלים רק הפסוק של כוס ישועות
אשא ובשם ה' אקרא.

ואח"כ ממשיך שם וכן איוב הוא אומר (איוב א) ה' נתן
וה' לקח יהי שם ה' מבורך.

וצריך להבין:

(א) הראי' שהספרי מביא מתהלים הוא לכאורה רק על חצי
דבר, שבשעה שנעשה לו ישועה הוא קורא ומשבח לה'.

אבל על זה שגם על פורענות, הוא משבח לה', על זה
אינו מביא שום ראי' מתהלים ולכאורה העיקר חסר כאן.

(ב) למה אין רש"י מביא הראי' מאיוב שהספרי מביא,
שהוא לכאורה ראי' יותר חזקה וברורה מהראי' שמתהלים שרש"י
הביא (וכנ"ל).

(ג) בתהלים (עה. ב) כתיב: הודינו לך אלקים הודינו
וגו',

ופירש שם רש"י בד"ה הודינו לך אלקים, וז"ל: על הטובה
הודינו אף על הרעה.

וצריך להבין למה לא הביא רש"י ראי' מפסוק זה.

ענין בגליון מו(שמח) אות יא ששאלתי שם על מה שכתב
רש"י בד"ה משפחת החנכיל (כו, ה): וזה הוא שמפורש ע"י דוד,

שמצינו כמה פעמים שרש"י מביא ראי' מפסוק מתהלים
לפרש פסוק בחומש, ואין רש"י מקדים שזה מפורש ע"י דוד
והבאתי שם כמה ראיות לזה.

והנה שאלה זו הוא גם ברש"י זה שבפרשתינו, למה מקדים
רש"י: וכן בדוד הוא אומר,

והרי קודם לפירש"י זה שבפרשתינו, מביא רש"י בד"ה
ויתעבר (ג, כו), ראי' מתהלים, וז"ל: וכה"א (תהלים קו, לב)
ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם, עכ"ל.

אבל אינו מקדים לפני זה: וזה הוא שמפורש ע"י דוד, וכן דוד הוא אומר.

וכן עד"ז בפסוק (ד, לז) מביא רש"י ראי' מתהלים בד"ה ותחת כי אהב, וז"ל: ...כמה שנאמר (תהלים עח, יב) נגד אבותם עשה פלא וכו', עכ"ל.

ואינו מקדים שזה נאמר או מפורש על ידי דוד?*

ה.ו.ר.

ל. בפרשתינו (ו.ה) מצטט רש"י "ובכל מאדך" ומפרש "בכל ממונך יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לך נאמר ובכל מאדך, דבר אחר ובכל מאדך בכל מדה ומדה שמודד לך בין מדה טובה בין מדה פורעניות וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגו' צרה ויגון אמצא וגו'.

וצריך להבין:

(א) למה חוזר "דבר אחר ובכל מאדך" ה' צריך לכתוב ד"א בכל מדה...?

(ב) מהראיות של תהלים לכאורה הם שבין מדה טובה או רעה צריכים להודות אבל לא כ"כ כמו "ואהבת".

(ג) למה מסתפק רק בוגו' על עיקר הראי' "ובשם ה' אקרא".

(ד) מה מוסיף בביאור מה שאומר וכן דוד הוא אומר.

(ה) למה מסיים רש"י לך נאמר ובכל מאדך הרי ע"ז הוא מפרש?

(ו) מפרשים מסבירים מה שמוסיף רש"י יש לך אדם... כיון שקודם הסביר ובכל נפשך אפי' נוטל את נפשך הרי כל שכן ממונך לכן מוסיף יש לך אדם שממונו חביב מגופו, מהלשון יש לך אדם משמע דבר בלתי רגיל כלל, הרי מצינו לשון רז"ל שצדיקים ממונם חביב מגופם, הגם שרש"י לא מביאם אבל מובן (לכאורה) מאיליו מאותה סברה שהגמ' מסיקה את זה (חולין כא, ב) על הפסוק ויותר יעקב לבדו מפרש רש"י "שכח פכים קטנים וחזר עליהם" הגם שסיכן את עצמו וכהמשך הפסוקים (מהמג' מס' סוטה יד, א, ותקח לו תבת גמא שזה דבר זול והי' צריך לעשות תיבת עץ, זה לא ראי' לרש"י כאן שהוא מסביר שהוא דבר רך ועמוד בפני רך ובפני קשה) הרי שכן צריך להיות ההנהגה באופן רגיל.

הרב שלמה הכהן טוויל

אברך מהכולל

-ברוקלין נ.י. -

(*) ראה הערה הבאה. המערכת

בפירש"י ודברת במ (ו.ז): שלא יהא עיקר דבורך אלא
בם, עשם עיקר ואל תעשם טפל*

צריך להבין, שלכאורה זה נראה ככפל לשון.

ומה ה' חסר אם רש"י ה' אומר שלא יהא עיקר דבורך
בם, ותו לא, או עשם עיקר.

והלשון ואל תעשם טפל לכאורה מיותר לגמרי.

ועיין בספרי, ששם אינו מביא: שלא יהא עיקר דבורך
בם, אבל מוסיף שם: שלא יהי' משאך ומתנך אלא בהם שלא תערב
בהם דברים אחרים.

ואולי לזה כיון רש"י בכפל הלשון שלו, אבל צריך
להבין למה לא אמר דברים אלו בפירוש, הלא לומד הוא עם
בן חמש למקרא.

* * *

(ב) בפסוק (ו,יד): לא תלכו אחרי אלהים אחרים וגו'.

והנה בפרשת עקב כתיב (יא,טז): ...וסרתם ועבדתם אלהים
אחרים וגו'.

ושם מפרש רש"י שהם אחרים לעובדיהם צועק אליו ואינו
עונה נמצא עשוי לו כנכרי,

וצריך להבין:

(א) למה לא פירש רש"י זה בפרשתינו?

(ב) ונוסף לזה, גם בפרשת עקב כתיב (ח,יט): ...והלכת
אחרי אלהים אחרים וגו', וגם שם לא פירש רש"י כלום.

ה.ו.ר.

כא. בגליון מח(שנ) אות ז(א) שאל הרב מ.ל. על מה שפי'
ברש"י להזכיר התוכחות ברמז מפני כבודן של ישראל, מדוע
חטא המרגלים נזכר בגלוי ועד"ז עוד כמה חטאים הא הוי היפך
כבודן של ישראל.

הנה כבר עמדו בזה כמה ממפרשי רש"י הגור ארי' והשפתי
חכמים ומתירצים (א' מתירוצים) שאין הזכיר כל החטאים שחטאו
שהכעיסו לפני המקום והם היו הרבה חטאים, מפני כבודן של
ישראל מזכיר אותן ברמז, ומדויק כן ברש"י שכתב "ומנה כאן

כל המקומות שהכעיסו".

מ.מ.ס.

כב. רשימת ביאורי כ"ק אד"ש בפירש"י בפ' עקב

<u>נת' בהתוועדות</u>	<u>ד"ה</u>	<u>פרק ופסוק</u>
עקב תשכ"ה(פ) ¹	והי' עקב תשמעון	ז, יב
עקב תשכ"ז ²	כל המצוה	ח, א
עקב תשד"ם	התשמור מצוותיו	ח, ב
תבא תשכ"ו(פ)	זית שמן	ח, ח
עקב ראה תשמ"ג ³	לוחת	ט, יא
עקב תש"ל	בעת ההיא	י, א
עקב תש"ל	ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה	י, ו
עקב תשל"א(פ)	ומן הגדגדה וגו'*	י, ז
מוצאי ש"פ עקב תשל"ח	ומן הגדגדה וגו'*	שם
עקב תשמ"ה	ומן הגדגדה וגו'*	שם
עקב תשל"ג	ואנכי עמדתי בהר	י, י
עקב תשל"ג	כלמים הראשונים	שם
עקב תשל"ז	וילמר ה' אלי וגו'	י, יא
עקב תשל"ז	ועתה ישראל	י, יב
עקב תשל"ז	כי אם ליראה וגו'	שם
עקב תש"מ ⁴	לא ישא פנים	י, יז

<u>פרק ופסוק</u>	<u>ד"ה</u>	<u>נת' בהתוועדות</u>
שם	ולא יקח שוחד	עקב תש"מ ⁴
יא, ו	בקרב כל ישראל	עקב, ראה תשכ"ו
שם	ואת כל היקום אשר ברגליהם	עקב, ראה תשכ"ו
יא, יד	ונתתי מטר ארצכם	עקב, ראה תשל"ד ⁵
שם	בעתו	עקב, ראה תשל"ד ⁵
יא, יח	ושמתם את דברי	עקב תשכ"ט
יא, יט	לדבר במ	עקב תשכ"ח
יא, כ	מפשטות ל' הכתוב מובן שצריכים לכתוב את הפרשיות (שמע, והי' אם שמוע) על <u>מזוזות הבית</u> עצמם - ובפועל רואה הבן חמש למקרא שלא כותבים את הפרשיות על המזוזות עצמם, אלא על גבי <u>קלף</u>, ואת הקלף קובעים על מזוזות הבית!? ורש"י אינו מבאר כלל ענין זה - כיצד מתאים הל' דפשטות הכתוב, עם אופן קיום המצוה בפועל!?	
יא, כה	כאשר דבר לכם	עקב תשכ"ה(פ)

(1) ראה לקו"ש ח"ט ע' 89 ואילך. (2) לקו"ש ח"ט ע' 94-105.
 (3) לקו"ש עקב תשמ"ה. (4) לקו"ש עקב חכ"ד ע' 73-78. (5) לקו"ש ח"ט ע' 115-120.

(*) ראה לקו"ש ח"ד ע' 30 שוה"ג להע' 1.

הרב יוסף יצחק שגלוב
 - ברוקלין נ.י. -

ש ו נ ו ת

כג. במפתח לסה"מ תרפ"ז (קה"ת תשמ"א) נרשם על ד"ה פזר

נתן שהוא נדפס גם "בהוספת לענין השתטחות (נמצא בדפוס)".
ולא הוסיפו לציין שבינתיים כבר בא בדפוס בהוספות ל"מענה
לשון" הוצאת קה"ת (דשנת תש"כ, ועוד), אלא שאח"כ נדפס ה"מענה
לשון כמה פעמים בלי ההוספות.

הרב יהושע מונדשיין
- ירושלים ת"ו -

כד. במודעת המביא לביה"ד התו"ח הוצאה שני' (מיום ג' סיון
תרכ"ו) כותב ר' רפאל מרדכי: "מרן דודי אדמו"ר [האמצעי]...
אותה נפטו... להביא לביה"ד על חמשה חומשי תורה ותרת חיים
... ועכ"ז ציווה קודם פטירתו על בנו הרב... מנחם נחום נ"י
... אך... הי' מניעה שלא... קיים פקודת אביו דודי... עד
שנתעורר לזה כ"ק חותני הרב... הלל ז"ל... ואחרון חביב כי
כ"ק ב"ד אדמו"ר הגאון מרנא מו"ה מ"מ נ"ע בקש אותו [לר' הלל]
ג"כ שיכניס א"ע בזה.

ב) בספר הליקוטים דא"ח צ"צ מערכת ישמעאל ע' א'תפד הובא
הלשון: וכמרז"ל לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל. ובהערה לשם
מציין פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ולהעיר שלע"ע לא מצאתי
לשון זה שם.

ג) בגליון מז(שמט) כתבתי בנידון שמות השבטים שבאבני
חושן ואפוד שבסה"מ תק"ע ע' רג פי' פיתוחי חותם בליטה. והערת
ע"ז שיש לעיין "שפי' פיתוחי חותם בליטה" כוונתי היתה בנידון
זה (באבני חושן ואפוד) אבל בציץ שנאמר עליו פיתוחי חותם
היו האותיות בולטים (ע"י חפירה מאחוריו, או שמכה בדפוס)
כדאייתא בתו"ח שמות תקנא, ב ואילך דעת הרמב"ם והראב"ד בפ"ט
מהל' כלי המקדש (שעורי הרמב"ם דשבוע שעברה).

ולהעיר מלשון הרמב"ם שם פ"י, הי"א: באותיות שכולטות
מן החושן כנגד פניו. אבל דוחק גדול הוא לומר שלזה נתכוון
בסה"מ שם.

ד) בתניא ליקוט פירושים פ"א ע' נה על הד"ה והא דאמרינן
בעלמא: ע' רע"מ בהר קיא, א וע' קידושין לט, ב וע' לק"ת ח"ה
דף כ ע"א שורה לה [צ"ע הכוונה-א.ח.].

וכנראה הכוונה ללקו"ת [יצא לאחרונה עם מ"מ ע"י א.ח.].
ח"ה פיענוח חלק ה (או בדוחק עכ"פ חומש ה. ובראשית הנדפס
בתו"א הוא חלק א. ובחלק ה) הכוונה ללקו"ת דברים ושם כ, א
מובא: שהרי מי שיש בידו מחצה זכיות ומחצה עוונות הרי זה

מנוחלי עוה"ב. ובמ"מ לשם מציין לקידושין לט,ב. וברע"מ בהר מובא עד"ז בינוני זכוון וחובי שקולין ע"ש.

* * *

ה) בתו"ח שמות תנב,ב מביא: וזהו שבפ' נשא ציוה ה' ליתן כלי המקדש ארון ומנורה ומזבח הזהב בבגד תכלת ופרשו עליהם עור תחש דוקא...

מ"ש בנידון בגד תכלת ועור תחש ראה מפרשי החומש במדבר ד,ו. אבל יש לעיין כוונתו שמציין לפר' נשא.

* * *

ו) ראיתי מביאים מזהר ח' (שמות ד,ב. לרי"א מקאמארנא - ואינו תח"י לעיין בו): שמעתי מפה קדוש מרן דודי, שאמר משום מרן הריב"ש טוב, שבכל מקום שרש"י אומר ופשוטו של מקרא, כוונתו כשהי' לך התפשטות הגשמיות ותהי' מופשט מכל עניני חומר, תשיג הפשטות של המקרא מופשט מכל רעיון בסודות נעלמות.

הרב שמואל דוד ח. הכהן
- ברוקלין נ.י. -

כה. בהתוועדות דש"פ דברים ש.ז. דייק כ"ק אדמו"ר שליט"א בארוכה אודות הלשון של "בית יוסף יצחק" ונתבאר ש"בית": הוא דבר קבוע, "יוסף": יוסף ה' לי בן אחר וכו', וצריך להבין דמאחר שבית הוא דבר קבוע מדוע מוסיפים לאח"ז אהל שהוא ארעי?

א' התמימים
- תות"ל 770 -

כל. בנוגע לט"ו באב איתא במשנה (תענית כו:): לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכו'.

ומפרש שם בגמרא (ל:): (אחד מן הטעמים על זה): ... יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא ה' דיבור עם משה שנאמר: ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי אלי ה' הדיבור, עכ"ל הגמרא.

ופירש רש"י שם בד"ה שכלו מתי מדבר וז"ל: דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר בכל ערב תשעה באב ה' כרוז יוצא ואומר צאו לחפור והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר וישן בו שמא ימות קודם שיחפור ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים וכל שנה היו עושין כן ובשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולן חיים וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החודש חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש

מכוון וכבר מ' שנה של גזרה נשלמו קבעו אותו הדור לאותו
היום יו"ט, עכ"ל פירש"י.

וצריך להבין:

א) מהגמרא משמע שהיו"ט הי' שעד עכשיו לא הי' הדיבור
עם משה. דהיינו לכאורה, שזה שהדיבור הי' עם משה זה גרם היו"ט.
אבל מרש"י משמע לכאורה שהיו"ט הי' מזה שעמדו כולן
חיים.*

ב) בפרשת פינחס כתיב (כו, סה): כי אמר ה' להם מות ימתו
במדבר ולא בותר מהם איש וגו'.

ואם כן, צריך להבין:

ממה נפשך, אם היו אותם האנשים שחפרו הקברים בשנת הארבעים
בכלל הגזירה, דהיינו שהיו בן עשרים בשעת עשיית העגל (עיין
רש"י פרשת שלח בד"ה מ' שנה (יד, לג)), למה לא מתו.

ואם לא היו בכלל הגזירה, דהיינו שבשעת עשיית העגל לא
היו בן עשרים למה חפרו קברים, הלא לא עליהם נגזרה הגזירה.

ג) רש"י אומר: ... וכל שהי' בו נפש חיים הי' עומד ויוצא
... וכל שנה היו עושין כן וכו'.

וצריך להבין, רש"י בפרשת שלח (בד"ה הנ"ל) אומר וז"ל:
לא מת אחד מהם פחות מבן ס' ... וכשנכנסו לשנת ששים מתו
אותם של בני כ',

ואם כן, אינו מובן, גם בנוגע לשאר השנים,

ממה נפשך, מי היו האנשים שחפרו הקברים.

אם היו רק אותם שהגיעו לששים שנה, היו צריכים כולם
למות,

ולמה אמר רש"י: "וכל שהי' בו נפש חיים הי' עומד ויוצא".

ואם היו פחותים מבן ששים למה חפרו קברים לכתחילה באותו
שנה, הרי ידעו שלא ימותו.

ואפילו אם תמצא לומר שבשנה הראשונה לא ידעו עוד מזה.

אבל לאחר שעברו שנה או כמה שנים וראו שכן הוא הסדר,
שמתים רק אותם שהגיעו לכלל ששים.

(* עי' ברשב"ם ב"ב קכא, א ועי' בענף יוסף שבע"י שהקשה כן,
ותירץ דע"י ב' הטעמים ביחד אמרינן דלא הי' יו"ט כט"ו באב
עי"ש בארוכה.

למה המשיכו אלו שלא הגיעו לכלל ששים לקבור הקברים.
ומלשון רש"י שאמר: "וכל שנה היו עושים כן", משמע מזה
הי' הסדר כל הארבעים שנה.*

הרב וו. ראזענבלום
- ברוקלין נ.י. -

כז. בסה"מ תר"ס עמוד קנה שו"ה בחי' עצם האור (הא') נדפס
.. התפשטות האור הוא בחי' האור השייך העולמות כלל כו'. וי"ל
שהן בחי' קדוש וקדש. דקדוש וי"ו הוא המשכה בחי' עצם האור
הוא בחי' האור ... "ואין לזה לכאורה מובן כלל וברור שיש
כאן טעות הדפוס ושו"ה העולמות כלל (הא') מיותר ובמקום זה
צ"ל (עפ"י סה"מ תר"ס - ס"ה קופיר): "(התפשטות האור הוא
בחי' האור) השייך להעולמות ובד"כ הוא בחי' הרצון שעלה ברצונו
להאציל ולברוא כו'. אבל (בחי' עצם האור הוא בחי' האור)..."
דרך אגב שם שו"ה העולמות כלל הב' נדפס "דקדוש וי"ו"
וכן הוא גם בשו"ה העולמות כלל הא' ולכאורה צ"ל "דקדוש בוי"ו"
(בקופיר שם).

* * *

ב) בסה"מ תרס"ח עמוד קצא שו"ה היותו ית' נדפס: "ואין
סותר לזה מ"ש הפרדס שאין לו פי' וביאור, דכוונתו שאינו
מורה על איזה תואר ודבר כמו שאר שמות שמורים על איזה פעולה
שזהו תואר דבר כמו שאר שמות שמורים על איזה פעולה שזהו תואר
דבר כו'".

והנה התיבות "כמו שאר שמות שמורים על איזה פעולה שזהו
תואר דבר" נכפלו ב"פ וכנראה שנפל כאן טעות הדפוס (או טעות
המעתיק).

* * *

ג) סה"מ אדה"ז נביאים עמוד ז שו"ה והנה נדפס "והנה
יש במעשה המצות ב' ענינים א' מצד בחי' ההעלאות וההמשכות..."
ע"ש. והנה המעין שם יראה שלא נדפס שם בחי' הב', אמנם מסה"מ
אתהלך לאזניא עמוד קטז (ששם נדפס מאמר זה בשינויים) נראה
לכאורה שיש כאן השמטה ע"י הדומות "מצד - מצד" (מצד הוא סוף
שורה בגוכי"ק.) וצ"ל ("והנה יש במעשה המצות ב' ענינים א'
מצד) קיום המצוה בסתם רק מפני שאמר ונעשה רצונו והב' מצד
(בחי' ההעלאות וההמשכות)..."

אבל להעיר שהמאמר שבסה"מ נביאים נדפס מגוכי"ק אדמו"ר

(* ראה בכ"ז בתוס' ב"ב קכא, א בד"ה יום ובראשונים שם.

האמצעי (על השינויים שבין הנוסחאות ראה מ"מ וציונים על אתר שהם כנראה שינויים שנעשו על ידי ר' לייב מאליווער).

* * *

(ד) ב(הוספות ל)סה"מ אתהלך לאזניא (קה"ת תשמ"ב - אזל מן השוק) עמוד שיח (הוספות ל)הערות וציונים, הערות כלליות סעיף ב: "אתהלך לאזניא אין בו שום תאריך, אבל מאמרים רבים שבו, ידוע תאריך אמירתם ממקורות אחרים אם נפשוט לפיהם נכתב ספר זה רובו ככולו על סדר השנים תקנ"ו - תקס"ג, מכל שנה בחר הכותב מספר מאמרים, מטעם הידוע לו, המאמר הראשון שבו הוא משנת תקנ"ו, המאמרים שנדפסו שם עמוד מד - קיד הם משנת תקנ"ח, עמוד קטו - קלה הם משנת תקנ"ט לערך, עמוד קעח הוא משנת תק"ס עמוד רכט ואילך נדפסו בספר תקס"ב, ח"ב שלא נדפס הוא סיום שנת תקס"ב ותחילת תקס"ג,."

ויש להעיר: א) עמוד לו - מג הוא מקיץ תקנ"ח כפי שיצויין להלך בפרטיות.

ב) המאמרים שבעמודים מד - עג נמצאים בגוכי"ק אדמו"ר האמצעי 1003 ושם נמצאים ג"כ תאריכים מפורטים, וכבר הערתי במקום אחר (הערות לסה"מ נביאים) שהוא "ביכעל תקנ"ח" הנזכר בגוכי"ק אדמו"ר הצ"צ 1133 נז, א עי"ש.

ג) בעמוד קטו - קלה נמצא סדרה של מאמרי סוף אלול ותשרי על הסדר, מאמרים אלו (באותו הסדר) נמצאים בגוכי"ק אדמו"ר האמצעי 1161 (פז, א - קג, ב). הרי ברור שנאמרו על סדר זה במשך חודש תשרי של שנה מסוימת והנה ד"ה ושאתם שבעמוד קלב נדפס הנחה אחרת בלקו"ת סוכות עח, ג. ובמ"מ ללקו"ת הוצאת קה"ת תשד"מ צויין שנמצא בכת"י בכותרת שמע"צ תק"ס, וא"כ מסתבר שמאמרים אלו הם מ(סוף אלול תקנ"ט ו)תשרי תק"ס.

ד) המאמרים שבעמוד קלו - קנז נמצאים ג"כ בכ"י 1146 בתחלתו בין מאמרי תקס"א ועל מאמר הא' נתפרש ברשימת אדמו"ר מהרי"ץ "הנחת הרה"ח ר' משה בספר תקס"א - כתי"ק" וגם אח"ז עמוד קס - קסח נדפס הקו"א לתניא הנמצא בכת"י בסמיכות למאמרי תקס"א וא"כ מסתבר שכל הנ"ל הוא משנת תקס"א.

ה) מ"ש ח"ב שלא נדפס הוא סיום שנת תקס"ב ותחלת תקס"ג כב"ר העיר הרה"א מטוסוב שהוא טעות דבכת"י 1144 שבו נמצאת ח"ב של סה"מ אתהלך ממשיך עוד כמה מאמרים של שנת תקס"ב עד ש"פ תשא ואח"כ יש שם כל מיני קונטרסים (שאין להם שיכות לסה"מ אתהלך) כגון קונטרס דרושי חתונה קונטרס לאשכילך בינה ועוד קונטרסים כיו"ב.

שם עמוד שכב [הערות לעמוד כט ד"ה יחינו מיומים נדפס בשינויים בסה"מ נביאים רמד.

שם הערות לעמוד לא ד"ה נר אלוקים נשמת אדם להעיר
נדפס בשינויים (נוסח הבונ"י) בסה"מ כתובים (א) עמוד רטז.

שם] הערות לעמוד לג ד"ה כל הנחלים הולכין אלהים "נמצא
(בשינויים) בגובת"ק אדמו"ר האמצעי 1161 סח, א ד"ה הללו
את ה' מן השמים ונתת בכת"י ... " הנה מאמר זה נדפס בסה"מ
הקצרים עמוד רמט וש"נ.

[שם הערות לעמוד לג ד"ה כתוב באוה"ח בקרבתם "נמצא
(בשינויים) בגובת"ק אדמו"ר האמצעי 1161 ע,א ד"ה וכל הלבבות
ייראוך ונתת ... " נדפס בסה"מ ש"ס זהר תפלה עמוד תסה וש"נ]

שם עמוד שכג הערות לעמוד לח ד"ה אז ירננו כל עצי היער
ולעמוד לט ד"ה ענין יראה כי אין מחסור ליראיו "נמצא בשינויים
בכת"י 1157 רנה, ב" ושם הוא בהמשך למאמרי קיץ תקנ"ח (ראה
עמוד שכה - שכו הערות לעמוד צח - קז) ומסתבר שגם מאמרים
אלו הם מקיץ תקנ"ח, וכנראה מסדר המאמרים לאחר ש"פ פלנחס.

יש להוסיף הערה לעמוד לט ד"ה ביום ההוא יהי' הוי' אחד
ולעמוד מ ד"ה ענין הקב"ה יושב ושונה כנגדו, שמאמרים אלו
נמצאים בין מאמרי קיץ תקנ"ח ולכן מסתבר שגם הם מקיץ תקנ"ח.

יש להוסיף עוד הערה לעמוד מ ד"ה הן יראת ה' היא חכמה
נמצא (בשינויים) בכת"י 1157 והוא מש"פ נשא תקנ"ח (עפ"י
מ"ש להלן בעמוד שכה הערות לעמוד צח).

שם הערות לעמוד מג ד"ה אנשי יריחו ... נעתק בכת"י
1157 רלד, ב (בכותרת: ש"פ ואתחנן), שם בא בסמיכות למאמר
ברכי נפשי (נדפס בעמוד קיב וראה הערות לעמוד זה בעמוד שכו)
מש"פ ואתחנן תקנ"ח ולכן מסתבר שגם מאמר זה הוא מתקנ"ח.

[שם יש להוסיף הערה לעמוד מד ד"ה ששים המה מלכות,
הנה מאמר זה נדפס בשינויים קלים בסה"מ כתובים (ב) עמוד
קעט [ושם (עמוד רעז) נסמן]. ושם שמאמר זה הוא משבת שובה,
במאמר זה נפתחת סדרת מאמרי אדה"ז (על סדר השנה) תקנ"ח
(עמוד מד - קיד).

שם הערות לעמוד מד ד"ה להבין כו' ר"ע, בסה"מ עמוד
תקפז צויין שנמצא ב(צילום) גוכ"ק אדמו"ר האמצעי 1003 י,א
בכותרת: ש"פ האזינו].

הת' יוסף יצחק קעלער
- תלמיד בישיבה -

לזכות

הילד ברוך שיחי'

נכנס לבריתו של אאע"ה

ביום ועש"ק י' מנ"א

ה'תשמ"ו

ולזכות אחיו ואחותו

מאניס צבי; אפרים; יוסף יצחק;

דוד; בתי' רבקה

שיחיו

הרה"ת ר' מאיר וזוגתו ברכה רחל שיחיו

אוקונוב